

מ"ח 9905/16 - פלוני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

מ"ח 9905/16

כבוד המשנה לנשיאה א' רובינשטיין
פלוני

לפני:
המבקש:

נ ג ד

מדינת ישראל

המשיבה:

בקשה למשפט חוזר

תאריך הישיבה: כ"א באדר התשע"ז (19.3.17)

בשם המבקש: עו"ד אלן עושרת

בשם המשיבה: עו"ד תומר סגלוביץ

בשם הסנגוריה הציבורית: עו"ד קרן אבלין-הרץ

החלטה

א. בית הדין הרבני האזורי בחיפה החליט להטיל על המבקש עונש מאסר וקנס כספי מתוקף סמכותו על-פי סעיף 2(א) לחוק בתי דין דתיים (מניעת הפרעה), תשכ"ה-1965 (להלן גם החוק למניעת הפרעה). הענין הובא בפני נשיאת בית משפט זה, שדחתה את השגת המבקש על החלטת בית הדין. האם עומדת למבקש זכות להגיש בקשה למשפט חוזר על החלטת בית הדין? השאלה המשפטית במהותה היא היקף תחולתו של מוסד המשפט החוזר, ופירושו של "ענין פלילי" לפי סעיף 31(א) לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), תשמ"ד-1984 (להלן חוק בתי המשפט או החוק) התוחם

עמוד 1

משפט חוזר.

רקע והליכים קודמים

ב. ביום 19.12.16 התקיים דיון בבית הדין הרבני האזורי בחיפה, במסגרת מאמצי בית הדין לגרום לבנו של המבקש ליתן גט לאשתו ולהתירה מכבלי עגינותיה החיה. כעולה מתוך הכתובים, במהלך הדיון הרבה המבקש לצעוק באולם בית הדין, התקרב לעבר הדיינים, הניף את ידיו כלפי אב בית הדין ושיבש את מהלך הדיון הסדיר. בית הדין חזר והתרה במבקש, כי אם לא יחדל מהתנהגותו עלול הוא להיעצר ולהיקנס, אך הלה לא שעה לאזהרות הדיינים. בעקבות זאת, ומשנמשכה התנהגותו המבזה והמאיימת של המבקש כלפי בית הדין, החליט בית הדין להשית עליו מאסר למשך 72 שעות וקנס כספי בסכום של 30,000 ₪ (להלן גם החלטת בית הדין).

ג. בהתאם להוראות הדין המסמיכות את בית הדין להטיל סנקציות על אתר (כפי שיפורט להלן), הובאה החלטת בית הדין לעיונה של נשיאת בית משפט זה באותו יום. הנשיאה הורתה על עיכוב ביצועם של המאסר ותשלום הקנס, ועל הגשת עמדת בעלי הדין בסוגיה. כן הורתה הנשיאה לבית הדין להבהיר מכוח איזה חוק הוטלו הסנקציות על המבקש, וזאת נוכח אי בהירות שהתגלעה לענין זה במספר החלטות שהוציא בית הדין מתחת ידיו בתיק. חרף הוראת הנשיאה לעיכוב ביצועה של החלטת בית הדין, שוחרר המבקש רק ביום 20.12.16, לאחר ששהה במעצר 24 שעות.

ד. ביום 5.1.17, לאחר שהוגשו עמדות בעלי הדין, ומשהבהיר בית הדין כי עונשי המאסר והקנס הוטלו על המבקש מכוח סעיף 2(א) לחוק בתי דין דתיים (מניעת הפרעה), תשכ"ה-1965, הורתה הנשיאה כי התיק ייקבע לדיון בפניה, תוך שהותירה את עיכוב הביצוע ביחס לעונשי המאסר והקנס שהוטלו על המבקש. ביום 30.1.17 התקיים הדיון בפני הנשיאה.

ה. בהחלטת הנשיאה מיום 31.12.16 נקבע, כי החלטת בית הדין ניתנה בגדר סמכותו ובהתאם לתנאים הקבועים בסעיף 2 לחוק למניעת הפרעה. עם זאת, הוטעם כי הואיל ובדיון שהתקיים בבית הדין ביום 19.12.16, הזהירו הדיינים את המבקש בלשון מפורשת, שהמשך התנהגותו צפוי לעלות לו במאסר למשך 24 שעות ובקנס של 10,000 ₪, הנה התראה בלשון זו "כובלת" את בית הדין ומחייבת אותו שלא להחמיר ביחס לאותו עונש שהוא עצמו הזהיר לגביו. משכך, והואיל והמבקש כבר נאסר למשך 24 שעות, נקבע כי לא יוטל עליו עונש מאסר נוסף. כן נפסק, כי על המבקש לשלם לאוצר המדינה קנס בסך 10,000 ₪, שלגביו הוזר בדיון בבית הדין (להלן גם החלטת הנשיאה).

ו. ביום 31.1.17 הגיש היועץ המשפטי לשיפוט רבני הודעה לבית משפט זה, ובה מחה כנגד טענת המבקש, שנשמעה בדיון בפני הנשיאה יום קודם לכן, לפיה בית הדין תיכנן מראש להביא למעצרו, ואף הזמין את המשטרה לעצרו עוד בטרם נחתמה ההחלטה בענין זה על-ידי הדיינים. כראיה להכחשת האמור, צירף היועץ לשיפוט רבני העתק מיומן האירועים של חברת האבטחה של בית הדין, בו צוינה שעת הזמנת המשטרה, המזימה, לשיטתו, את גרסת המבקש. במקביל, ביקש המבקש מבית המשפט שלא לדון בהודעת היועץ לשיפוט רבני עד שתוגש תגובה מטעמו. ביום 2.2.17 הוציאה הנשיאה החלטה לפיה:

"לשאלת הזמנת המשטרה לבית הדין הרבני האזורי לא היתה כל חשיבות בהכרעתי מיום 31.1.17. לפיכך, איני רואה צורך לעסוק בסוגיה זו באמצעות הודעות, הסתייגויות וטענות – המועלות לאחר שכבר ניתנה ההחלטה".

ז. בהודעה שהגיש המבקש לבית משפט זה ביום 6.2.17, התבקשה הנשיאה "לשקול מחדש" את החלטתה מיום 31.1.17, בטענה כי מועד הזמנת המשטרה לביצוע מעצרו, כפי שנלמד מהעתק יומן האירועים של חברת האבטחה של בית הדין, מוכיח את טענתו כי בית הדין תיכנן לאסור אותו. המבקש טען, כי במידע זה יש כדי להביא לשינוי החלטת הנשיאה, שכאמור, נתנה תוקף להחלטת בית הדין.

ח. ביני לביני, ביום 12.2.17 הורתה הנשיאה, לאחר ששקלה את עמדות הצדדים בענין, כי החלטתה מיום 31.1.17 תפורסם ברשת האינטרנט ללא ציון שמות בעלי הדין.

ט. ביום 15.2.17 הגיש המבקש לבית משפט זה בקשה בכותרת "בקשה למשפט חוזר", לפי סעיף 31 לחוק בתי המשפט, וכן בקשה לעיכוב ביצוע של החלטות הנשיאה מיום 31.1.17 ומיום 12.2.17 (יוער כי בינתיים פורסמה ברשת האינטרנט החלטת הנשיאה מיום 31.1.17, ללא שמות הצדדים). המבקש טוען כי עניינו מקיים שתיים מבין העילות לקיומו של משפט חוזר, החקוקות בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט. ראשית, נטען כי בידי המבקש "עובדות וראיות" שיש בהן כדי לשנות את החלטת הנשיאה, בהתאם לעילה הקבועה בסעיף 31(א)(ב) לחוק. שנית, טוען המבקש, כי "בהרשעתו ומעצרו" בטרם נחתמה באופן סופי החלטת בית הדין בענין, כך על-פי גרסתו, היה משום עיוות דין. זאת, בפרט נוכח העובדה שבית הדין "סיכל בכוונה תחילה" את הביקורת השיפוטית על החלטתו מצד בג"ץ, משלא הבהיר באופן ברור, ביום מתן החלטתו, מכוחו של איזה דין הוטלו הסנקציות על המבקש, ואף משום כך יש להורות על משפט חוזר, בהתאם לעילה שבסעיף 31(א)(4) לחוק.

י. ביום 15.2.17, לאחר שעיינתי בתשובת המדינה לבקשת המבקש לענין עיכוב הביצוע, החלטתי כי אין מקום לעיכוב הביצוע. כן נתבקש המבקש להתייחס לטענה שהעלתה המדינה בתשובתה, ולפיה אין למבקש זכות לבקש משפט חוזר במקרה דנא, מן הטעם שהחלטת בית הדין אינה באה בגדר "ענין פלילי" כמשמעו בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט. לאחר תגובת המבקש, הוחלט על קיום דיון בפני בשאלת הזכות להגיש בקשה למשפט חוזר על הליך שהתנהל בבית הדין הרבני מכוח החוק למניעת הפרעה. ביום 19.3.17 התקיים הדיון, בהשתתפות הצדדים והסניגוריה הציבורית.

תמצית טענות הצדדים

יא. המבקש טוען כי החלטת בית הדין מכוח החוק למניעת הפרעה היא בגדר "ענין פלילי" כמשמעו בסעיף 19 לחוק יסוד: השפיטה וסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט, ולפיכך עומדת לו זכות להגיש בקשה למשפט חוזר. המבקש טוען כי המונח "ענין פלילי" אינו בא להוציא מגדרו מקרים שבהם לא התקיים הליך פלילי "קלאסי" של הגשת כתב אישום, הכרעת דין, גזר דין, ערעור בזכות וכדומה. לשיטתו, יתכנו נסיבות שבהן הטלת סנקציות מצד ערכאה שיפוטית מכוח חוק של הכנסת, ייחשבו – מבחינה מהותית – כענישה הבאה בתגובה ל"עבירה", ומשכך ניתן לראות את ההליך כולו בגדר "ענין פלילי" כמובנו של סעיף 31(א) לחוק בתי המשפט. כך יש לראות, לטענת המבקש, את הסנקציות שהשית עליו בית הדין מכוח החוק למניעת הפרעה. המבקש סבור, כי ניתן לראותו כמי שהואשם בביצוע "עבירה" של התנהגות מבזה ואלימה כלפי בית הדין, ומשהוטלו עליו סנקציות עונשיות בגין זאת, עומדת לו זכות להגיש בקשה למשפט חוזר.

יב. מנגד, שבה המדינה וטוענת כי יש לדחות את הבקשה למשפט חוזר, מן הטעם שהסנקציות שהטיל בית הדין על המבקש אינן באות בגדר "ענין פלילי" כמשמעותו בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט. לשיטת המדינה, ההליך שמכוחו משית בית הדין סנקציות בהתאם לסעיף 2 לחוק למניעת הפרעה, נעדר מאפייני יסוד בסיסיים של הליך פלילי מן המניין. כך, הליך זה מתנהל בין בית הדין לבין בעל הדין, להבדיל מהליך פלילי המתנהל בין המדינה לבין הנאשם. כמו כן, בעוד שבהליך פלילי מתבררת בבית המשפט שאלת אשמתו של הנאשם ובהתאם לה נגזר עונשו, הנה הסנקציות המוטלות על-ידי בית הדין מכוח החוק למניעת הפרעה, אינן תוצאה של בירור אשמה, בודאי שלא באמצעות הבאת ראיות ושמיעת עדויות כבהליך הפלילי המקובל. בנוסף, המחוקק אף לא העניק זכות ערעור על החלטת בית הדין מכוח החוק למניעת הפרעה, באופן שסוגיית "האשמה" כלל אינה ניתנה לבירור מחדש.

יג. המדינה מוסיפה וטוענת, כי תכליתו של סעיף 2 לחוק למניעת הפרעה הינה, בעיקרה, שמירה על יעילות הדיון בבית הדין באמצעות סמכות דיונית להטיל סנקציות, באופן מידי ובהליך מזורז, כדי למנוע הפרעה למהלך הדיון הסדיר באולם בית הדין. הסנקציות, כך על-פי המדינה, הן "תוצר לוואי טבעי לסמכות הדיונית" ואין בהן משום הליך פלילי או ענין פלילי. בשונה מכך, לטענת המדינה, סעיף 31(א) לחוק בתי המשפט נועד לבחון מחדש הרשעה במשפט פלילי, מחשש שנפלה טעות מהותית בקביעת אשמתו של אדם. תכלית זו, כך על-פי המדינה, אינה באה לביטוי בענייננו. לחיזוק עמדתה גוזרת המדינה 'גזירה שווה' - שלשיטתה הוכרה בפסיקה - בין סעיף 72 לחוק בתי המשפט, המקנה אף הוא סמכות לבית המשפט להטיל סנקציות על בעלי הדין כדי לשמור על הסדר במהלך הדיון, לבין סעיף 2 לחוק למניעת הפרעה. כך, טוענת המדינה, בדומה להוראת סעיף 74 לחוק בתי המשפט הקובעת לגבי החלטות מכוח סעיף 72 לחוק כי "אין אחריהן ולא כלום", יש להסיק כי כוונת המחוקק אף ביחס לסעיף 2 לחוק למניעת הפרעה, היא שלא יתקיים הליך ערעורי על החלטות שנתן בית הדין מכוחו, ודאי שלא במסגרת הליך של משפט חוזר.

יד. אף הסניגוריה הציבורית סבורה, כי אין עומדת למבקש זכות להגשת בקשה למשפט חוזר בכגון ענייננו. לשיטת הסניגוריה, סעיף 31 לחוק בתי המשפט עוסק רק במצבים שבהם ניתן פסק דין חלוט בענין פלילי. בענייננו, כך על-פי הסניגוריה, לא נעשה הליך לבירור אשמתו של המבקש, ממילא אין המדובר בענין פלילי, ולא ניתן להורות על משפט חוזר. הסניגוריה אף מעלה קושי יישומי באישור בקשה למשפט חוזר על החלטות מכוח החוק למניעת הפרעה, ותוהה כיצד יתנהל הליך מסוג זה; למשל, האם יוחזר הדיון לבית הדין הרבני שהשית את הסנקציות? כיצד תתברר מחדש אשמתו של המבקש שהפריע למהלך הדיון? וכדומה.

דיון והכרעה

טו. הסוגיה הניצבת בפנינו אינה שכיחה. השימוש שעושה בית הדין הרבני בסמכותו לפי סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה שמור למקרים קיצוניים, והליך המשפט החוזר כשלעצמו נדיר הוא. ואולם, חרף כפל אי השכיחות בענייננו, בשאלה המשפטית המונחת לפתחנו יש צורך להכריע, ולבאר את הדין מקום שנראה כי טרם בא על ביאורו. אודה כי מעיקרא נראתה לי הבקשה שובת לב, שכן אם נאסר אדם כנטען בשל התנהגות פוגענית מצידו, שמא יש לראות את הנסיבות כענין פלילי. אולם לאחר העיון ושמיעת הצדדים, אקדים אחרית לראשית ואומר כבר כעת, כי החלטתי שלא להיעתר לבקשת המבקש. סבורני כי ההליך מכוח החוק למניעת הפרעה אינו נכנס בגדר "ענין פלילי" כמשמעותו בסעיף 19 לחוק יסוד: השפיטה וסעיף 31 לחוק בתי המשפט, ולפיכך אין עומדת למבקש זכות להגשת בקשה למשפט חוזר בעקבות הסנקציות שהשית עליו בית הדין הרבני. נעמוד על הדברים כסדרם.

טז. נפתח בדברים אחדים על אודות מוסד המשפט החוזר. המחוקק הכיר באפשרות לערוך בחינה מחודשת של הרשעה בפלילים. ביסוד הדבר ההנחה, כי החלטה שיפוטית, ככל החלטה אנושית אחרת, עלולה להיות שגויה: "מערכת המשפט, ככל מוסד המונע על ידי אנשים בשר ודם, אינה חפה משגיאות" (מ"ח 5568/09 סביחי נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (2011), מפי השופט א' לוי; ראו גם מ"ח 7724/05 מאיר נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (2006); מ"ח 3139/13 רחמיאן נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (2014)). בהתקיים תנאים מסוימים, יוכל אדם שהורשע בפסק דין חלוט לזכות למשפט חוזר ולהילחם על חפותו פעם נוספת. ביסודו, מושגת מוסד המשפט החוזר על העיקרון של עשיית צדק, הוא חותר ככל הניתן למנוע טעויות שיפוטיות שעלולות להביא להרשעה של חפים מפשע, ועשוי הוא לחזק את אמון הציבור במערכת המשפט ואכיפת החוק: "אין לך דבר הפוגע יותר באמון הציבור בשפיטה מאשר התחושה כי השפיטה סגרה עצמה ונעלה הדלת מפני כל אפשרות לתקן הרשעה שלא כדין. אכן, כוחה של שפיטה ואיתנותה באים לידי ביטוי בפתיחות לבה ובנכונותה לבדוק עצמה ולהודות בטעותה" (מ"ח 6148/95 עזריה נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(2) 334, 354 (1997), מפי הנשיא ברק (להלן ענין עזריה); ראו גם מ"ח 7558/97 בן-ארי נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 433, 443-444 (1999)). זו האידיאולוגיה שביסודו של מוסד המשפט החוזר.

יז. ואולם, כבר הוטעם פעמים רבות כי המשפט החוזר הוא החריג ולא הכלל. הוא שמור אך למקרים נדירים שבנדירים, והוא בבחינת "מאורע דרמטי בתולדות התיק" (אבו הלאל נ' מדינת ישראל, פסקה ח' (2015)). על דרך הכלל, משהוכרע דינו של אדם בפסק דין חלוט, אין לפתוח לדיון נוסף את ההליך המשפטי שהסתיים (מ"ח 4016/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה כ"ט (2016); מ"ח 10392/02 עמיאל נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(2) 297, 307 (2003); מ"ח 6731/96 ברנס נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(4) 241, 248 (2002); מ"ח 7929/96 קוזלי נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 529, 560 (1999)). עיקרון זה בא לידי ביטוי בעילות לקיומו של משפט חוזר החקוקות בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט. אלה משקפות את האופן שבו איזן המחוקק בין שני הערכים המרכזיים: חשיפת האמת ומניעת הרשעות שווא, מחד גיסא; ועיקרון סופיות הדין והתכליות שבבסיסו – הבטחת ודאות משפטית, יציבות ויעילות דיונית, מאידך גיסא (מ"ח 5499/16 בר יוסף נ' מדינת ישראל, פסקה י"ג (2016); מ"ח 499/14 דאוד נ' מדינת ישראל, פסקה כ"ח (2015); ראו גם יעקב קדמי על סדר הדין בפלילים חלק שני ב 2060 (מהדורה מעודכנת, תשס"ט-2009)). האיזון בין ערכים אלה הוא המעניק למשפט החוזר את ייחודו המשפטי, ומבדל אותו מהליכי הערעור ה"רגילים" על פסקי הדין של הערכאות הדיוניות (מ"ח 1282/16 שקלים נ' מדינת ישראל, פסקה כ"ח (2016); מ"ח 1325/00 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (2000)).

יח. המסגרת הנורמטיבית לדיון בבקשה למשפט חוזר מוסדרת, כאמור, בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט (לסקירה היסטורית על הליך המשפט החוזר בישראל ראו עופר גוט עיוות דין בהליך הפלילי 177-182 (2008) (להלן גוט); ראו בהקשר זה גם ש"ז פלר "הרהביליטציה: מוסד משפטי מיוחד מחויב המציאות" משפטים א 497, 499-502 (1968)). יוער כי בעקבות מסקנות הוועדה לעניין הרשעה על סמך הודאה בלבד ולענין העילות למשפט חוזר, בראשות השופט א' גולדברג, תיקנה הכנסת לפני כשני עשורים את סעיף 31(א) (תיקון מס' 22, תשנ"ו-1996), והרחיבה את העילות המצדיקות קיומו של משפט חוזר (ראו סקירה מקיפה בהקשר זה בענין עזריה, בעמ' 355-363). וזה לשון הסעיף כיום:

31(א). "נשיא בית המשפט העליון או המשנה לנשיא או שופט אחר של בית המשפט העליון שקבע לכך הנשיא רשאי להורות כי בית המשפט העליון או בית משפט מחוזי שיקבע לכך, יקיים משפט חוזר בענין פלילי שנפסק בו סופית, אם ראה כי נתקיים אחד מאלה:

(1) בית משפט פסק כי ראיה מהראיות שהובאו באותו ענין יסודה היה בשקר או בזיוף, ויש

יסוד להניח כי אילולא ראיה זאת היה בכך כדי לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון;

(2) הוצגו עובדות או ראיות, העשויות, לבדן או ביחד עם החומר שהיה בפני בית המשפט בראשונה, לשנות את תוצאות המשפט לטובת הנידון;

(3) אדם אחר הורשע בינתיים בביצוע אותו מעשה העבירה, ומהנסיבות שנתגלו במשפטו של אותו אדם אחר נראה כי מי שהורשע לראשונה בעבירה לא ביצע אותה;

(4) נתעורר חשש של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין".

(ההדגשות אינן במקור – א"ר)

עינינו הרואות, כי המחוקק הציב שני תנאים מצטברים ומקדימים, שרק בהתקיימם ניתן יהיה להגיש בקשה למשפט חוזר, בחינת פרזודור בטרם טרקלין. התנאי הראשון הוא שעל הבקשה להתייחס לענין פלילי שהתברר והוכרע בבית המשפט ובמסגרתו, על דרך העיקרון, הורשע אדם (ראו מ"ח 2763/90 ברלינר בלאו נ' מדינת ישראל, מד(3) 224, 225 (1990); מ"ח 7363/15 פלוני נ' מדינת ישראל-משרד החקלאות, פסקה ד' (2016); מ"ח 884/10 וינר נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (2010) (להלן ענין וינר); התנאי השני הוא, שמדובר בהחלטה סופית. דהיינו, שלא ניתן לערער עליה בדרך אחרת (גוט, בעמ' 183; ראו גם ענין וינר, פסקה 7). ודוקו: מקום שאין המדובר בענין פלילי שנסתיים בהרשעה או שעדיין נותר פתח לשינוי ההכרעה השיפוטית בערעור על פסק הדין, אין עומדת למבקש זכות להגיש בקשה למשפט חוזר. כאמור, חוששני כי בקשת המבקש אינה צולחת את משוכת התנאי הראשון, לפיו על הבקשה למשפט חוזר להתייחס לענין פלילי. להלן נימוקי.

יט. כזכור, הטיל בית הדין הרבני על המבקש סנקציות עונשיות – מאסר וקנס כספי – מכוח סעיף 2(א) לחוק בתי דין דתיים. וזה עיקר לשון סעיף 2:

2(א). "אדם העושה אחד המעשים שלהלן בעת דיוני בית הדין, באולם בית הדין, בלשכתו של דיין, קאדי או קאדי מד'הב או סמוך למקום הדיון, רשאי בית הדין לצוות על הרחקתו, ורשאי הוא, לאחר שהתרה באדם להימנע מהפרעה והוא לא שעה להתראה, להענישו על אתר בקנס או במאסר עד שלושה חדשים:

(1) מתנהג בדרך של אלימות או איומים או בדרך פרועה או מבישה;

(2) מקים רעש כדי להביע הסכמה או אי הסכמה לפעולה משפטית או להחלטה של בית דין;

(3) מאיים על פקיד בית הדין או מפריע לו בצורה אחרת למלא תפקידו;

(4) מפריע בדרך אחרת לדיוני בית הדין.

(ב) על עונש שהוטל לפי סעיף קטן (א) יתן בית הדין מיד הודעה בכתב לנשיא בית המשפט העליון; הנשיא, או שופט אחר של בית המשפט העליון שהנשיא קבע לכך, רשאי, לאחר שזימן את הנידון אם ביקש זאת, לבטל את העונש או לשנותו לקולה".

כ. המחוקק תיקן את סעיף 2 - לנוסחו הנוכחי - בראשית שנת 1979. בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר:

"ביום כ"ב באדר א' תשל"ח (1 במרס 1978) נתקבל בכנסת חוק בתי המשפט (תיקון מס' 9), תשל"ח-1978, שמטרתו לאפשר "הליך מהיר ויעיל שיהיה בכוחו להרתיע מפני כל סוג של הפרעה לדיוני בית המשפט"...כשהובא אותו חוק לקריאה שניה בכנסת אמר יו"ר ועדת החוקה חוק ומשפט כי - "הועדה נתנה דעתה על הצורך לתקן באופן מקביל גם את חוק בתי הדין הדתיים (מניעת הפרעה), תשכ"ה-1965...ההצעה המוגשת באה לתת בידי בית הדין הדתי אותו מכשיר מהיר ויעיל להתמודד עם כל סוגי ההפרעות שחוק בתי המשפט (תיקון מס' 9), תשל"ח-1978 (סעיף 72 לחוק במתכונתו הנוכחית - א"ר) נתן בידי בית המשפט" (דברי ההסבר להצעת חוק בתי דין דתיים (מניעת הפרעה) (תיקון), תשל"ח - 1978 - הצעות חוק הממשלה 353).

(ההדגשות אינן במקור - א"ר).

כא. צאו ולמדו, כי בתיקונו של סעיף 2 לחוק, התכוון המחוקק להשוות את סמכות בתי הדין הדתיים, לרבות בתי הדין הרבניים, לסמכות בתי המשפט המוסדרת בסעיף 72 לחוק בתי המשפט - שכותרתו "איסור הפרעה" ולשונו דומה עד כדי זהות לסעיף 2 לחוק למניעת הפרעה - בכל הנוגע להטלת סנקציות עונשיות על אדם המפריע לקיומם של דיונים בערכאות השיפוט השונות (להרחבה על סדר הדין בהליך מכוח סעיף 2 לחוק למניעת הפרעה ראו א' שוחטמן סדר הדין בבית הדין הרבני - לאור מקורות המשפט העברי, תקנות הדיון ופסיקת בתי הדין הרבניים בישראל כרך ב 557-561 (2011)). תכליתן של הוראות הדין הללו, בבתי המשפט ובבתי הדין הדתיים, היא מתן האפשרות לבית המשפט לנהל את התיקים שלפניו, ומניעת האפשרות לחבלה בהליך על-ידי המבקשים לחבל בו מטעם זה או אחר. עסקינן בכלי ניהולי שניתן בידי בית המשפט כדי שלא יהיו בתי המשפט ובתי דין כאסקופה הנדרסת בידי המבקשים למנוע מהם לעשות מלאכתם.

כב. על הדמיון שבין ההוראות החקוקות בסעיפים 2 לחוק למניעת הרעה וסעיף 72 לחוק בתי המשפט עמד בעבר השופט (כתארו אז) מ' חשין:

"הוראת סעיף 2 לחוק נבנתה בדמותה כצלמה של הוראת סעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984. בהוראת סעיף 2 לחוק הקנה המחוקק לבית-דין דתי אותן סמכויות שניתנו זה-מכבר לבית-משפט אזרחי" (בש"פ 2022/98 רידר נ' הרב אוחיון, פ"ד נב(2) 86, 91 (1998) (להלן ענין רידר)).

כג. הנה כי כן, תכליתם של סעיף 2 לחוק למניעת הפרעה וסעיף 72 לחוק בתי המשפט היא לתת כלים

"אופרטיביים" בידי היושבים בדין, שיש בהם כדי לשמור על יעילות הדיון, ובזיקה לכך, על מעמדה של הרשות השופטת (ראו גם בש"פ 3348/98 בן שמחון נ' בן שמחון, פ"ד נב(2) 536, 539 (1998); בש"פ 10071/06 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי בנתניה, פסקה 4 (2006); א' גורן סוגיות בסדר דין אזרחי 503 (מהדורה שנים עשרה, 2015)).

כד. ההליך המתנהל מכוח החוק למניעת הפרעה נועד איפוא לשרת מטרות אחרות ביחס לאלה שמשרת ההליך הפלילי "הקלאסי" עצמו, והוא נבדל ממנו בכמה מובנים, עליהם עמדה המדינה בתשובתה (ראו גם ענין רידר, בעמ' 91). כך, בעוד שמטרת ההליך הפלילי היא להביא לזיכוי של החף מפשע ולהרשעתו של מבצע עבירה (ראו משה שלגי וצבי כהן סדר הדין הפלילי 373 (מהדורה שניה, 2000)), ההליך המתנהל במסגרת החוק למניעת הפרעה אינו חותר לבירור אשמה; בית הדין אינו מגיש כתב אישום נגד "המפריע" למהלך הדיון; הדיינים המטילים את הסנקציות במסגרת החוק אינם נזקקים לסדרי הדין המקובלים במשפט הפלילי, דוגמת שמיעת עדויות ובחינת ראיות; והמדינה, המאשימה ה"רגילה" בהליכים הפליליים, אינה צד להליך. מבחינה זו נזכר אני בדברי התנא ר' אלעזר הקפר על הקדוש-ברוך-הוא, להבדיל, ש"... הוא המבין, הוא הדיין, הוא עד, הוא בעל דין..." (משנה אבות ד', כ"ב). אמנם אין זה מצב משפטי אידאלי, אך הוא בחינת כורח בל יגונה, שאילולא נתת בידי בית המשפט או בית הדין כלים, נתת בידי המבקשים להתפרע ולחבל כלי משחית.

כה. אין לפנינו איפוא הליך פלילי ככל משפטו וחוקתו, אלא "כלי התגוננות" לבית הדין. הבדל מרכזי נוסף בין הליך פלילי "מן המניין" לבין ההליך המתנהל בבית הדין הרבני מכוח סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה, שיש בו לחזק את הקביעה כי הטלת הסנקציות מצד בית הדין הרבני אינן בגדר ענין פלילי, נוגע לאופן ההשגה על החלטת הערכאה הדיונית. כך, בעוד שבהליך פלילי "רגיל" קיימת זכות ערעור על פסק הדין של הערכאה הדיונית, ובמקרים מסוימים אף עשויה להינתן רשות לערער פעם נוספת, בגלגול שלישי, בהתאם לסעיפים 41 ו-52 לחוק בתי המשפט, לא העניק המחוקק זכות ערעור על החלטת בית הדין הרבני המתקבלת מכוח סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה. ואולם, הוא הרים את הביקורת השיפוטית אל הדרגה הגבוהה ביותר. מנגנון הביקורת השיפוטית על החלטת בית הדין במקרה כזה, קבוע בסעיף 2(ב) לחוק, ולפיו תוקפו של עונש שהוטל לפי סעיף 2(א) כפוף לאישורו של נשיא בית המשפט העליון, או של שופט אחר של בית המשפט העליון שהנשיא קבע לכך, והוא מוסמך לבטל את העונש כליל או לשנותו לקולה. בהוראה זו יש משום "ערובה לזכויותיו של מפר-שלוות-בית-דין" (ראו ענין רידר, בעמ' 93, מפי השופט מ' חשין), אך ברי כי היא שונה מאופן ההשגה על החלטות ופסקי דין בהליכים פליליים. לנשיא(ה) בית המשפט העליון או לשופט(ת) בית משפט זה שהוסמך ניתנה סמכות רחבה להידרשות לחוק, אך אין זה "ערעור פלילי". ביחס לכך, וכפי שהטעימה המדינה, דומה כי לא למותר להפנות אף להוראת סעיף 74 לחוק בתי המשפט שכותרתה "סופיותן של החלטות", הקובעת כי "בלי למעט מן האמור בסעיף 72(ב) (העוסק בביטול או בשינוי של העונש שהוטל בשל הפרעה לדיונים בבית המשפט על-ידי הנשיא(ה) - א"ר), החלטות בית משפט לפי סעיפים... ו-72, אין אחריותן ולא כלום". אכן, נראה כי משגרנו גזרה שוה בין ההסדר הדיוני הקבוע בסעיף 72 לחוק בתי המשפט לבין זה שבסעיף 2 לחוק למניעת הפרעה, הדעת נותנת כי הוראת סעיף 74 יפה אף ביחס להחלטות בית הדין מכוח החוק למניעת הפרעה, ואף במובן זה אין ההליך בא בגדרו של הליך פלילי מן המניין. ויושם אל לב, כי אין בהוראת סעיף 72 לחוק בתי המשפט, השוללת לכאורה זכות ערעור, כדי להגביל את סמכות בג"ץ לבקר שיפוטית החלטות הניתנות מכוחה (בג"צ 4562/92 ח"כ זנדברג נ' רשות השידור, נ(2) 793, פסקה 22 (1996); בר"ע (מחוזי ים) 4098/02 הפטריארכיה הלטינית בירושלים נ' מארי פאלין קנגנהאם, פסקה 3 (2002)).

כו. תמיכה לקביעה כי ענייננו אינו בא בגדר "ענין פלילי" ניתן למצוא בדבריו של הנשיא אולשן, ביחס למונח זה; הגם שהדברים נאמרו לפני 60 שנה, כשנות שני דורות, לא נס ליחס. באותו מקרה דן בית המשפט במשמעות המונח "בענין פלילי" שהיה קבוע אז בסעיף 9(א) לחוק בתי המשפט, תשי"ז-1957 לענין המשפט החוזר, והוא שקדם לסעיף

31 דהאידנא. ואלו דבריו הרלבנטיים לענייננו:

"השאלה המתעוררת היא: מה משמעותן של המילים "בענין פלילי" המצויות ברישא של סעיף 9(א) לחוק בתי המשפט..."

לא כל דיון בענין אשר יש לו צביון או אופי פלילי הופך ע"י כך ל"ענין פלילי"...

נדמה לי שבמקרה שלפנינו יכולים אנו להיעזר ביחס לכוונת המחוקק (כלומר, האם הוא התכוון לכך שהמושג "ענין פלילי" יחול גם על ענין כגון זה של המבקש) מההוראות שנכללו בסעיף 9 גופו. לפי טענות המבקש יוצא שכל מקרה שאפשר לראותו כדומה ל"ענין פלילי" הנו נתון לדיון חוזר...

נראה לי שסימנים אלה הם מספיקים די ויותר להראות שהמחוקק בחוק הנ"ל בהשתמשו במונח 'בענין פלילי' התכוון לענין פלילי המתברר והנדון על-ידי בתי-המשפט הפליליים הרגילים.

אני גם בדעה ש"ענין פלילי" הנזכר בסעיף 9 פירושו: ענין המוכר על-ידי החוק הפלילי, או על-ידי חוקים פליליים, כעבירה פלילית... (ה"מ 203/57 עו"ד פלוני נ' המועצה המשפטית, פ"ד יא, 1201, 1202-1203 (1957); ההדגשות אינן במקור - א"ר)).

באותו ענין היה מדובר בהליך משמעותי כלפי עורך דין, בטרם נחקק חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961. גם מבלי לטעת מסמרות באשר לאפשרות לסווג הליך משפטי שמתנהל בערכאה שיפוטית שאינה בית משפט פלילי, כענין פלילי במובנו של סעיף 31(א) לחוק בתי המשפט (ודין משמעותי נתפס לימים כ"מעין פלילי", בשונה במידה מסוימת מהשקפת הנשיא אולשן בשעתו; ראו לדוגמה בר"ש 1958/09 עו"ד ברי נ' הועד המחוזי של לשכת עוה"ד בתל אביב, פסקה י"ג (2009)), דומה כי הגיונם של הדברים יפה גם למקרה דנן.

כז. למעלה מן הצורך אעיר, כי לדעתי ניתן ללמוד שהמחוקק התכוון להבדיל בין ההליך המתנהל במסגרת החוק למניעת הפרעה לבין ענין פלילי כמשמעו בסעיף 31 לחוק בתי המשפט, אף מלשוננו של סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה טרם תיקונו בשנת 1979. וזו לשון הסעיף דאז:

2(א). "המפריע לדיוני בית דין לעיני בית הדין או סמוך למקום הדיון רשאי בית הדין לצוות על הרחקתו ולקנסו בסכום שלא יעלה על שבעים וחמש לירות.

(ב) אין בהטלת קנס על אדם לפי סעיף קטן (א) כדי למנוע את העמדתו לדיון פלילי בשל המעשה שעליו נקנס, אולם לא יועמד אדם לדיון כאמור אלא בהסכמת פרקליט המחוז.

(ג) הודעה בכתב על קנס שהוטל לפי סעיף קטן (א) תינתן מיד לנשיא בית המשפט העליון, ורשאי הנשיא לבטל את הצו

או לשנותו לקולא".

(ההדגשות אינן במקור - א"ר).

הנה כי כן, קבע בשעתו המחוקק בסעיף 2(ב), כי ההליך מכוח החוק למניעת הפרעה אינו מונע פתיחה בהליך פלילי נגד אדם שעליו השית בית הדין הרבני את הסנקציות מכוח החוק. צאו ולמדו, כי ההליך אינו בגדר הליך פלילי, שאם לא כן, לא היה המחוקק מאפשר לקיים הליך פלילי פעמיים בגין אותו מעשה, תוך יצירת "סיכון כפול" (השוו סעיף 5 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982). משכך, ובחזרה לזמן הזה, נראה כי אין מניעה לפתוח בהליך פלילי ולהעמיד אדם לדין בגין מעשים שבגינם הוטלו עליו סנקציות מכוח החוק למניעת הפרעה. ברוח זו פסק הנשיא שמגר ביחס לסעיף 72 לחוק בתי המשפט, שאינו כולל התייחסות מפורשת לאפשרות להעמיד לדין פלילי אדם שעליו השית בית המשפט סנקציות מכוח הסעיף, בדומה לנוסח סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה היום: "אין צריך לומר, כי הגבלת הסמכות לענוש על אתר איננה מונעת נקיטת צעדים משפטיים פליליים בדרך הרגילה כדי להביא אדם לדין" (בש"פ 1243/91 שם טוב נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(2) 770, 772 (1991)). אוסיף עוד, כי ספק בענייננו אם סנקציות לפי סעיף 72 לחוק בתי המשפט או סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה גוררות רישום פלילי, מה שיכול היה להוות אינדיקציה שכנגד. משלא נדרשו לכך הצדדים ומטעם המדינה צוין במענה לשאלתנו כי בנידון דידן עסקינן בעבירות "חטא" שאינה גוררת רישום פלילי (ראו סעיף 2(1) לחוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981), נותר ענין זה בצריך עיון.

כח. מכלל האמור עולה, כי סעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה מעניק סמכות דיונית לבית הדין להשליט סדר בדיונים הנערכים בפניו, בהתאם לתנאים הקבועים בו; זו מטרתו, ודומה כי היא בלבד. יפים אף לענין זה דברי השופט חשין בענין רידר:

"בשים-לב לנושא שבו מדובר, סבר המחוקק - ובצדק כך סבר - כי יש ונכון לוותר במעט על עקרונות-יסוד מקובלים בהליכים הפליליים. מעמדה של הרשות השופטת הינו ערך חשוב ונעלה לעצמו, והטלת סנקציה לאלתר על מי שמתפרע בבית-משפט - במובנו הרחב של מושג ההתפרעות - הינה תנאי-בלעדי-אין לשמירת מעמדו של בית-משפט. תלמיד המחצף פניו למורה נוכח פני-הכיתה כולה והמורה לא ינקוט לאלתר סנקציה כלפיו, יאבד המורה ממעמדו, ומה שיאבד לא עוד יחזור. הגורם של למען יִקָּאוּ ויִּקָּאוּ הינו ראשון במעלה בענייננו, וראוי כי עיקרים אחרים במשפט - עיקרים חשובים לעצמם - יסיגו עצמם מפניו. הרשות השופטת לא תקום ולא תתקיים אם לא יישמר מעמדה ואם לא תזכה באמון הציבור. וכולנו ידענו כי באין דין לא יהיה אף דין".

המושג אמון הציבור הוא אמנם חמקמק במידת מה, אך בלשון פשוטה - באי בית המשפט או בית דין או המדווחים על הנעשה בהם ורואים כיצד מבקשים בעלי דין ליצור "קרקס" בהליך, בודאי לא ירחשו כבוד לבית המשפט או לבית הדין אם לא התמודד עם תופעה כזאת, ועל כן ניתנו לו הכלים.

כט. עוד אעיר, כי אף אני מוצא קושי, בדומה לתהיית הסניגוריה אליה הצטרפה הפרקליטות, בדבר אפשרות מעשית לקיים הליך של משפט חוזר על החלטות שניתנו מכוח החוק למניעת הפרעה. בעולם המעשה, מה משמעותו של "משפט חוזר" בסיטואציה נשוא ענייננו. הניתן להלום אפשרות שבית הדין הרבני יידרש שוב, בחינת הליך שיפוטי, לענייננו

של אדם שעליו הטיל סנקציות מכוח החוק, ויבחן את צדקתן מחדש, באופן סוריאליסטי, כאשר אין עסקינן במסגרת סדורה של ראיות שיש בה כדי להביא לביטול או שינוי החלטתו; האם יקומו הדיינים ויעידו? דומה שגם בפי בא כוחו המלומד של המבקש, בהגינותו, לא היתה תשובה של ממש לכך.

ל. אחר הדברים האלה, סבורני, כי במקרה דנא הדרך הראויה להשיג על החלטת בית הדין היתה לפנות לנשיאת בית משפט זה בבקשה לעיון מחדש בהחלטתה שהתקבלה על-ידיה ביום 31.1.17. ואכן, כך נהג המבקש, ובהודעה שהגיש ביום 6.2.17, ביקש מן הנשיאה "לשקול מחדש" את החלטתה מיום 31.1.17 (ראו פסקה ז' מעלה). רק משלא צלחה דרכו הגיש בבקשה למשפט חוזר, זו שלפנינו. ראוי לציין כי בקשת המבקש נבחנה למעשה לגופה על-ידי הנשיאה, שהבהירה בהחלטתה מיום 2.2.17 כי לראיות החדשות המצויות בידי המבקש, לשיטתו, לא היתה השפעה על הכרעתה מיום 31.1.17 (וראו גם ע"א 4682/92 עיזבון שעה נ' בית טלטש פ"ד נז(3) 366, פסקאות 5-6 (2003)). לפיכך, דומני, כי המבקש קיבל את יומו ההשגתי בבית המשפט, ועניינו תם ונשלם.

לא. כללם של דברים, חוששני כי אין מנוס מאי היעדרות לבקשה. בחינה פרשנית תכליתית של ההוראה החקוקה בסעיף 2(א) לחוק למניעת הפרעה מלמדת, כי הסנקציות שבסמכות בית הדין להטיל מכוח הסעיף אינן עולות כדי ענין פלילי כמשמעותו בסעיף 31 לחוק בתי המשפט, והדבר אף הובהר בפסיקת בית משפט זה בעבר. תכלית סעיף 2(א), כאמור, היא לתת כלי דיוני מהיר ואפקטיבי שיעמוד לרשות בית הדין – כמו בית המשפט בסעיף 72 לחוק בתי המשפט – כך שיוכל להשליט סדר באולם הדיונים. בשונה מכך, גם זאת כאמור, מוסד המשפט החוזר מבוסס על הרעיון כי קיים מידע ממשי חדש שבכוחו לשנות את ההכרעה שהתקבלה בענין הנידון. משכך, אין המקרה דנא בא בגדר המקרים אשר ביחס אליהם ניתן לבקש משפט חוזר.

ניתנה היום, כ"ב בניסן התשע"ז (18.4.2017).

המשנה לנשיאה